

Hans Michelsen – en statsfinansiert utdanning, men privatfinansierte oppdrag

Dag Solhjell

KUNSTHØGSKOLEN I OSLO
OSLO NATIONAL ACADEMY OF THE ARTS

Dag Solhjell, 21.10.13

Bidrag 4 til prosjektet 200-års jubileet for Tegneskolen i 2018

Hans Michelsen – en statsfinansiert utdanning, men privatfinansierte oppdrag

Hans Michelsen (1789-1859) var norsk billedhugger. Mer enn malere var billedhuggere avhengige av offentlige oppdrag. Samtidig var billedhuggerkunsten den kunstgren som, sammen med bygningskunsten, kunne gi et statlig maktapparat dets fornemste ytre symboler. Christiania ble i 1814 en hovedstad, der den svenske kongen måtte markere sin tilstedeværelse, samtidig som de nasjonale politiske institusjoner måtte få sin plass. Den unge norske statens kunstpolitikk kommer straks til syne i sitt forhold til billedhuggerkunsten. Ikke minst trenger den svenske kongen kunstnere og arkitekter som kan synliggjøre Noregs tilhørighet sammen med Sverige under en felles konge. Som den eneste norske billedhugger i første halvdel av 1800-tallet er derfor Hans Michelsens historie også en historie om den tidlige kunstpolitikken i Norge etter 1814. Kronologien i denne fremstillingen er i stor grad tatt etter Norges Kunstnerleksikon.

Hans Michelsen viste som ung stor ferdighet som treskjærer. Han tjenestegjorde 1810-15 ved ”Skiløberkorpset”, og fikk i 1815 tjenestefrihet for å utdanne seg videre.

1815

Hans Michelsen, som er født og oppvokst i Trøndelag, får en farsarv. Den setter ham i stand til å reise til Stockholm og begynne som elev ved det Kungliga Konstakademi der.

1816

Han utmerker seg som elev. Ved elevutstillingen i 1816 får han 3.pris. Den norske statsminister i Stockholm, Peder Anker, ”oppdager” ham, og bidrar til at han får et ettårig norsk statsstipend. Senere skal Peder Anker også anbefale ham til den danske billedhuggeren Bertel Thorvaldsen, som har et berømt atelier i Roma – billedhuggerkunstens sentrum i Europa.

1817

Dag Solhjell – Tegneskolen 200 år i 2018

Michelsen får dette året 2. pris på akademiets utstilling. Han utfører en drapert Vestalinne for en støpjernsovn, for Bærum Jernverk (som eies av Peder Ankers familie). Han får på ny ettårig statsstipend.

1818

Også dette året får han 2.pris, og ettårig statsstipend. Han utfører en portrettmedaljong til biskop John Nordal Bruns epitafium i Bergen Domkirke, som støpes ved Bærum Jernverk. Han stiller ut ved det som betegnes som Noregs første kunstutstilling – nemlig den utstillingen som betegner oppstarten til Tegneskolen i Christiania. Han viser et gipsrelieff med hodet av kong Karl Johan.

1819

Også dette året får han ettårig statsstipend. Han utfører byster i bronsert gips av Peder Anker, og av Karen og Herman Wedel Jarlsberg, den norske finansminister og hans kone. Han har dermed utført byster eller relieffer av alle de tre som har betydd mest for finansieringen av hans utdanning, og som også skulle komme til å bety meget de neste årene. Man kan lure på om disse tre arbeidene ble utført gratis, som takk for stipendiene?

1820

Ved akademiutstillingen i 1820 får han 1. pris. Det innebærer at han mottar det Kungliga Akademi's store skulpturstipend, det vil si dets største reisestipend, på 400 spesiedaler årlig i to-tre år. Han drar til Roma og arbeider på atelieret til Thorvaldsen. Men stipendiet er ikke stort nok. Han får også en understøttelse fra den norske statskasse, som bestyres av Wedel Jarlsberg.

1821-1825

Han mottar hvert år, mens han er i Roma, understøttelse fra den norske statskassen, i alt 2200 spesiedaler i sedler og 380 spesiedaler i sølv. I 1822 får han bestilling fra kronprins Oscar (preses ved Konstakademiet?) på fire relieffer. De skal forestille Skattens mynt, Kongens tilbedelse, Kristus lærer i templet, og Kristus velsigner barna. I denne periode utfører han bare få arbeider, mest tegninger og utkast. En kvinnebyste i klassisistisk stil fra 1824 er i dag i Nasjonalgalleriet.

1826

Han reiser fra Roma til Christiania, der han var stilt i utsikt å få arbeider ved byggingen av Slottet. De fire relieffene utstilles i Stockholm.

1827

Han lager utkast til alterdekorasjoner i det planlagte Slottskapellet. Bygningsarbeidet stoppes imidlertid opp, på grunn av pengemangel. Han mister bestillingen, og fikk ikke andre oppgaver. Han søkte om støtte (hvem?), men fikk avslag (fra hvem?).

1828

Han søkte om at det ble opprettet en billedhoggerklasse ved ”Den Kongelige Tegne- og Kunstscole i Christiania”, med ham selv som lærer. Bestyrelsen støttet ham, men det førte likevel ikke frem. Grosch dissenterte i bestyrelsen, fordi han mente at andre fag var mere nødvendige, og fordi han tvilte på Michelsens evner i ornamentmodellering, som var det klassen var tenkt opprettet for – altså et mer nyttig fag enn billedhuggerkunsten. Linstow tvilte også på hans evner som ornamentist, men mente at det var bruk for ham ved skolen likevel. Linstow uttalte om Michelsen at han ”mangler den conventionelle Dannelse, som ikke hviler på nogen solid Grund”, men at han derimot ”er et godt Hoved. Kun naar det angaaer hans egen Person viser han sig ofte forblindet av Fordom, hvilket har sin Grund i den Lidenskabelighet og Irritabilitet, som er meget sædvanlig hos talentfulde Kunstnere eller Folk med levende Innbildningskraft. Udenfor disse Forhold raader Fornuften hos ham.” (Krogvig 1918:114). Departementet opprettet ikke noen ny klasse, men forespurte om at det gikk an å ansette ham som ”Artist ved skolen”, slik at han mot et årlig honorar overløt den en del av sine arbeider. Men skolen ville heller bruke penger på gipsavstøpninger av ”antike Mønstre” som ”langt overgaae hvad enhver nulevende Kunstner er i stand til at frembringe” (:115).

Michelsen reiste derfor til Stockholm, der han arbeidet som stenhugger for mer kjente billedhuggere.

1831

Han stilte på ny ut i Stockholm på akademiets årsutstilling. Han fikk oppdrag fra kongefamilien: marmorbyster av Karl Johan, kronprinsesse Josefine og kronprins Oscar og av Karl 13.

Dag Solhjell – Tegneskolen 200 år i 2018

1832

Han stiller ut i Sveriges Almänna Konstförening, og samme sted også året etter. Han blir også innvalgt som medlem av denne foreningen.

1833

Han tilbyr seg å utarbeide Kristus og 12 disipler for Nidarosdomen,

1834

Karl Johan gir ham i oppdrag å la ham utføre disse, som gave fra kongen til kirken. Men Thorvaldsen skjenket kirken en avstøpning av sin egen Kristusfigur i København, så Michelsen kom ikke til å utføre den. Oppdraget gir ham anledning til å etablere eget atelier.

1839

De 12 apostlene ble ferdig utført og oppstilt, med Thorvaldsens Kristusfigur i midten. Karl Johan bestilte ytterligere 16 apostelfigurer i gips, og senere ytterligere 8. Han blir medlem av Kungliga Akademien för de fria Konsterna, og fikk anledning til å bruke tittelen Kungl. Hof- och Statybilledhoggare.

1840

Michelsen stiller ut en byste i marmor, av en professor ved kunstakademiets, på akademiets årsutstilling i Stockholm. Bysten er et bestillingsoppdrag fra akademiet.

1841

Karl Johan bestiller et monument over Herman Wedel Jarlsberg – en byste i sink som plasseres på Bygdøy. Det er kanskje Norges første utendørs skulptur.

1843

Christiania Kunstforening satte i gang en subskripsjon – altså en pengeinnsamling – til et plastisk arbeid av Michelsen. Man er der oppmerksom på hans vanskelige situasjon. I den Welhavenpregede ”Den Constitutionelle” heter det 13. desember at ”det er hans Nationalitet der fornemmelig har standset hans Bane og formørket hans Fremtid. ... Da maa det være en Trang for Kunstnerens Landsmænd at forsone ham med sin Skjæbne og gjenvinde ham for en Virksomhed, hvorved han, i et rigere Hjem, skulde have vundet Hæder og Velstand” (Willoch

1936:36). Det oppsto offentlig debatt om saken, der ”Den Constitutionelle” sto mot ”Morgenbladet”.

1844

Det kom imidlertid inn penger, og kunstforeningen inngikk avtale om at Michelsen skulle levere en byste i marmor av Holberg, som blir ferdig i 1846. Dette året blir hans gjennombruddsår, både økonomisk og kunstnerisk. Også i Trondheim ville de ha et arbeid av Michelsen, en innsamling ble satt i gang der for å få finansiert en marmorbyste av Thomas Angell, som leveres i 1845. Dette året kom også endelig noen oppdrag i forbindelse med Slottet, og han fikk atelier i Slottets vaktbygning. Han blir også opptatt som medlem av det Kongelige Norske Videnskabers Selskab i Trondheim, av bestyrelsen av Den Kongelige Tegne- og Kunstscole i Christiania (det nærmeste man da kom et norsk akademi), av Det norske Akademi. Som medlem av bestyrelsen av tegneskolen blir han også medlem av bestyrelsen av Nationalmuseet – forløperen til Nasjonalgalleriet – en ulønnet posisjon han innehar frem til 1851.

1846-1848

I hvert av disse årene leverer han mindre arbeider til Christiania Kunstforening, som bestillinger til deres lotteri.

1849

Han får også oppdrag til det kongelige sommerslottet Oscarshall – fire statuetter i sink forestillende Harald Hårfagre, Olav Tryggvason, Olav den hellige og kong Sverre. Klassisisten må betjene det nasjonale.

1852

Nationalmuseet gir ham et oppdrag – en sittende Minerva med Nike på hånden.

1855

Han får oppdrag fra den katolske kirke – St. Olav og St. Sunniva.

1857

Han får i oppdrag å lage en byste av Peder Colbjørnsen.

Dommen over Michelsen som kunstner har vært hård, både i hans samtid og ettertid. ”Hele hans produktion synes at bære bud om en betydelig plastisk evne uten sterk individuell oprindeligheit og uten sikkert avbalansert kultur, og som derfor, da han ble revet ind i den mægtige klassicistiske strøm, tapte holdepunkter i sig selv” (Schnitler:317). ”Så lenge han oppholdt seg i etablerte kunstnermiljøer som Roma og Stockholm gjorde han gode ting. Men da han flyttet hjem for godt, sviktet evnene, enten dette skyldtes at han som kunstner ikke var selvstendig nok til å stå alene, eller en tidlig alderdomssvekkelse” (Thue:308).

Det tok altså 30 år etter 1814 før den nye norske stat ga den billedhuggeren et oppdrag, som den selv hadde finansiert utdannelsen de ti første årene etter 1814. Den kunstøkonomiske sirkulasjon viste bare en svak oppadstigende spiral. De få oppdragene staten da ga ham, var alle knyttet til den svenske kongehus – Slottet og Oscarshall. Ved den statlige kunsts skolen ble det ikke undervist i billedhuggerkunsten, og det statlige kunstmuseet samlet bare på malerier. Men den mangeårige støtten staten gav ham til hans utdanning, vitner om en klar kunstpolitisk forestilling om at billedhuggerkunsten var en del av en stats kulturelle fundament. Men den klassicistiske skoleringen Michelsen fikk, kom kunstnerisk til kort da den rådende kunstmak ble styrt i mer nasjonalistisk og etter hvert også romantisk retning. Investeringen i hans utdanning svarte ikke til de behov staten hadde da den etter lang tid fikk råd til å gi ham oppdrag. Hverken en statlig kunsts skole, en statlig museumsinstitusjon eller et statlig byggeri var etablert som kunne gi en billedhugger livsvilkår i Norge. Michelsens historie er interessant også fordi Michelsen kunstnerisk sett sognet til kunstmiljøet i Stockholm, og ikke til København. Slik hans skjebne ble, kan det tross alt synes å ha vært en fordel. Hvem skulle da ha støttet hans utdanning, og gitt ham hans første oppdrag?